

Format voor indienen van projectvoorstel voor Oproep 2023 van BO Akkerbouw

We vragen u de volgende indeling te gebruiken voor het aanmelden van uw projectvoorstel voor de Oproep van BO Akkerbouw. De deadline voor het indienen van het volwaardige projectidee is 1 september 2023, graag opsturen naar info@bo-akkerbouw.nl. U wordt gevraagd maximaal 7 pagina's te gebruiken voor de invulling van de onderstaande punten (excl. begroting).

Voortzetting, uitrol en verbreding verziltingspilot Noordelijke klei

Contactgegevens penvoerder

- Naam	Carina Rietema
- Organisatie	SPNA Agrosearch
- E-mailadres	rietema@spna.nl
- Telefoonnummer (mobiel)	06-57261589

Aanleiding

Één van de onderwerpen waarvan het belang meer en meer duidelijk wordt, is het opkomende zoute kwelwater en de risico's vanuit deze natuurlijke ondergrondse bron van verzilting op klei. In de afgelopen drie jaren is er gewerkt aan het realiseren van een proefveld, en daarmee het opbouwen van een eerste basis set aan metingen en monitoring. Zie eerdere onderzoeksrapporten op www.spna.nl (directe [LINK](#)). Op basis van de signalen uit het veld is er veel waardering en belangstelling voor deze opbouw van data en daarmee inzicht in het effect van het aanwezige zoute water in het proefveld. Graag willen we deze opbouw aan inzicht en data vervolgen, en daarbij wordt in het bestaande veld met infrastructuur (onderzoekstechnisch maar ook kennis- en expertise technisch) behouden en zal er een vervolg van het opbouwen van de basis meet-reeks (thema's gewas, bodem en water) plaatsvinden.

Een andere bron van verzilting die gaande zijn in de akkerbouw is verzilting vanuit een bovengrondse bron (irrigatie of beregening). Door het gebruik van water met een hoge EC kan verzilting vanuit deze bronnen worden bewerkstelligd. Het geven van een dergelijke water-gift met een hogere EC wordt gedaan bij gebrek aan een zoete EC-waterbeschikbaarheid. Het gebruik van dit brakke/zilte water roept een aantal vraagstukken op, die op een aantal punten waardevol zijn om uit te wisselen met de kennis uit het SPNA-verzilting proefveld met bijbehorende meet-reeksen. Door onderling uit te wisselen van kennis en ervaringen kunnen er inzichten ontstaan die ieders' kennis weer verder kan brengen. Daarnaast kan ook het vergelijken van inzichten en ervaringen met verziltingsprocessen op andere grondsoorten dan klei onderdeel uitmaken van een dergelijke uitwisseling, om zo elkaars inzichten te delen en daarmee gezamenlijk verder te komen in de vele vraagstukken rond verzilting.

Een laatste aanleiding voor dit projectvoorstel is de belangstelling vanuit commerciële partijen, waaronder o.a. kweekbedrijven in het thema verzilting. Vraag is hoe deze commerciële belangstelling te koppelen is aan publieke vraagstukken/ervaringen in het SPNA verziltingsproefveld. Het vinden van een mogelijkheid hierin is belangrijk om gezamenlijk verder te komen in de complexe vraagstukken rond verzilting. Dit om zo elkaars' ontwikkelingen en relevantie niet uit het oog te verliezen en zo gezamenlijk aan de slag te zijn met dit thema.

Dit voorstel wordt op verzoek van SPNA samengesteld, in samenwerking met BO Akkerbouw en andere relevante andere instellingen. Dit om een goede voortgang van de reeds gerealiseerde verziltingspilot 2020-2023 te kunnen uitbouwen en behouden voor de nabije toekomst.

Doel en relevantie

Het beoogde project kan worden verdeeld in drie pijlers, met ieder een verschillend doel en relevantie. Op basis van onderstaande schets worden hieronder de afzonderlijke doelen en relevanties besproken. Belangrijk is dat de doelen en relevanties van de verschillende pijlers een duidelijke rode draad hebben, die het gezamenlijke doel en relevantie vormt: het vergroten van het inzicht van de verziltingseffecten in de akkerbouw, om hiermee problemen door verzilting in de akkerbouw te voorkomen. In het onderstaande schema is dit als thema "kennisdeling" opgenomen.

	<h2 style="text-align: center; margin: 0;"><u>Kennisdeling</u></h2> <ul style="list-style-type: none"> • Voortzetting, uitrol en verbreding verziltingspilot Noordelijke klei
	<h3 style="margin: 0;">1. Ondergrondse verzilting</h3> <ul style="list-style-type: none"> • Aanwezig verziltings-proefveld +infrastructuur • Opbouw dataset langjarig • Gewas, bodem en water monitoring+metingen • Inzichten ondergronds kweldruk klei
	<h3 style="margin: 0;">2. Bovengrondse verzilting</h3> <ul style="list-style-type: none"> • Uitwisselen met ervaring/kennis bovengrondse bronnen verzilting (irrigatie, beregening) • Gezamenlijke inzichten versterken • Gezamenlijke vraagstukken m.b.t. gewasstadium?
	<h3 style="margin: 0;">3. Commerciële vraagstukken</h3> <ul style="list-style-type: none"> • Inzichten bijv. ras, bemesting, biostimulant commercieel interessant • Variaties tussen objecten publiek relevant • Verbinden met langjarige dataset en kennisuitwisseling bovengrondse verzilting • Commercieel belang = commerciële input

1. **Ondergrondse verzilting:** Op basis van de signalen uit het veld is er waardering en belangstelling voor de opbouw van onderzoeksdata in het bestaande verziltings-proefveld van SPNA. Het geeft inzicht in het effect van het aanwezige zoute water op de aspecten bodem, water en gewas. Zie eerdere onderzoeksrapporten op www.spna.nl (directe [LINK](#)).
  - a. Graag willen we deze opbouw aan inzicht en data vervolgen, en daarbij wordt in het bestaande veld met infrastructuur (onderzoekstechnisch maar ook kennis- en expertise technisch) behouden en zal er een vervolg van het opbouwen van de basis meet-reeks (thema's gewas, bodem en water) plaatsvinden.
  - b. Hierbij wordt de gekozen lijn van het 2020-2023 project voortgezet, zodat er een structurele meetreeks ontstaat, en dat daarmee het effect van verzilting op klei een stevig fundament krijgt op basis van praktijkonderzoek. Dit zorgt voor handvaten van de gevolgen van aanwezige zoute kweldruk onder klei.

2. **Bovengrondse verzilting:** Naast de ondergrondse bron van verzilting uit pijler 1, zijn er meerdere vormen van verzilting relevant in de akkerbouw. Hierbij is een bovengrondse bron van verzilting ook belangrijk. Dit kan met irrigatie of beregening met een hoge EC worden bewerkstelligd, in geval van een gebrek aan zoet water zal er toch ook met brak en zouter water worden beregend.
  - a. Op dit thema zijn al een aantal onderzoeks-/ervaringsprojecten lopend in Nederland/België. Door resultaten en opgedane inzichten onderling te delen wordt de gezamenlijke kennis van het thema groter en kan het daarmee op meerdere plekken gaan landen in de praktijk. Dit zorgt voor een beter begrip/inzicht van verschillende situaties van verzilting en de gevolgen ervan voor de akkerbouw. Dit kan handvaten bieden om problemen met dit thema te voorkomen.
  - b. Door gezamenlijk resultaten en inzichten te delen kunnen er daarnaast ook gezamenlijke kennis-vragen ontstaan, welke efficiënt aangepakt kunnen worden met elkaars' expertisen en inzet hierin. Een voorbeeld hiervan kan zijn vragen rond de

verschillende gevoeligheden van het gewas in verschillende groeistadia tijdens het teeltseizoen en de daaraan gekoppelde EC-variatie van aanwezig water (bovengronds en/of ondergronds als bron).

3. Een laatste pijler in het vervolg van het verziltingspilot vanuit ondergrondse kweldruk, is faciliteren van commercieel gedreven vraagstukken. Commerciële kennisvragen over bijvoorbeeld rassen, bemesting of biostimulanten geven ook publiek interessante inzichten, waarmee commercieel inzicht vergroot wordt. Belangrijk is dat de commerciële belangen in een dergelijke vraagstelling niet allemaal publiekelijk deelbaar zijn, maar de waargenomen variaties in een dergelijk onderzoek kunnen wel het publieke inzicht in dit thema vergroten.
  - a. Het is belangrijk dat deze twee lijnen van onderzoeksvragen zo goed mogelijk synergetisch wordt opgepakt om zo maximaal kennis op te kunnen doen vanuit de uitgevoerde metingen en onderzoek. Belangrijk hierbij is om het commerciële belang niet uit het oog te verliezen, maar ook het publieke belang van bijvoorbeeld een uniforme meet-methodiek en daarmee een toevoeging op de bestaande meetreeksen in het proefveld te bewerkstelligen.
  - b. Van belang hierbij is dat het faciliteren van commercieel belangrijke vraagstukken niet publiek gefinancierd moeten worden. Echter het publieke belang van een uniforme meet-methodiek is hierin wel belangrijk voor het publieke inzicht, en daarmee zal er een vorm van afstemming moeten plaats hebben in de praktische uitvoering van dergelijke onderzoeken, waarbij er wel commerciële financiële inzet nodig zal zijn voor het bewerkstellingen van het onderzoek.

Projectvoorstel

Op basis van de eerder toegelichte figuur met 3 pijlers, onderstaand per pijler de verschillende activiteiten:

Pijler 1: Ondergrondse verzilting

Door SPNA Agrosresearch is er de afgelopen 3 jaar gewerkt aan het realiseren van een onderzoeksveld verzilting waarin ondergrondse kweldruk (aanwezigheid van zout water uit ondergrondse druppelslangen) gesimuleerd kan worden en wordt vergeleken met ondergrondse zoetwater aanwezigheid. Inmiddels is hier een basisset aan metingen en monitoring dat jaar op jaar gevolgd wordt op een gestructureerde standaard-maniër, om zo een robuuste dataset op te bouwen over de verschillen tussen het zoete en zoute deel in het proefveld. Hierbij wordt er voor de thema's gewas, bodem en water data verzameld uit het veld. Daarbij wordt in de basis het bestaande veld met alle infrastructuur (onderzoekstechnisch maar ook kennis- en expertise technisch) behouden en zal er een vervolg van het opbouwen van de basis meet-reeks (thema's gewas, bodem en water) plaatsvinden. Daarmee zijn de beoogde activiteiten in lijn met de activiteiten uit het eerdere project.

Activiteiten in dit onderdeel:

- Instandhouding onderzoeksperceel ondergrondse verzilting: reguliere teelten en benodigde infrastructuur
- Meten en monitoring in het onderzoeksperceel (binnen thema's water, bodem en gewas)
- Resultaten delen uit dit onderzoeksperceel en duiden van de relevantie voor de praktijk

Bovenstaande activiteiten kennen een jaarcyclus die meermaals herhaald zou worden om zo gestructureerd data op te bouwen van de waargenomen effecten van het zoute water in het verziltingsproefveld.

Pijler 2: Bovengrondse verzilting

In deze pijler wordt ingezet op het delen van opgedane kennis in het SPNA verziltingsveld met andere projecten en initiatieven rond het thema verzilting. Het overgrote deel van andere projecten richt zich op een bovengrondse bron van verzilting (irrigatie of beregening). Door met de andere projecten inhoudelijk kennis te delen uit de gedane onderzoeken/ervaringen (onderzoekers onderling, maar ook

betrokken regionale telers) kan het gezamenlijk inzicht in de verschillende bronnen van verzilting elkaar versterken en daarmee begrijpelijk worden. Daarnaast wordt het ook mogelijk om voor betrokken telers eenvoudig kennis/resultaten/inzichten te combineren tussen de projecten en daarmee het eigen inzicht in de thematiek te vergroten. Daarnaast kunnen er mogelijk ook gezamenlijke kennisvragen worden gevonden, en kan daarmee efficiënt gewerkt worden aan het oplossen ervan door het combineren met meerdere kennis- en expertise bronnen hierin. Een voorbeeld kan zijn de vraagstukken over gewas-stadium en gevoeligheid voor verschillende bronnen van verzilting.

Op dit thema zijn al een aantal onderzoekservaringen lopend elders in Nederland en Noord-België. Deze zijn deels in beeld van SPNA, en zullen deels beter in beeld komen door met andere gerelateerde projecten kennis te gaan delen. Een overzicht van de betreffende projecten is te vinden in de bijlage van dit voorstel.

Activiteiten in dit onderdeel:

- In kaart brengen van relevante gerelateerde projecten:
  - o Deze activiteit gebeurt 'passief' door het actief meedoen van resultaat-deling met andere projecten en open staan voor contacten met andere onderzoeksprojecten, een aanzet hiervan is te vinden in de bijlage van dit voorstel, en zal door de loop van de tijd verder ontwikkelen.
- Inhoudelijk delen met betrokken partijen t.b.v. kennis- en ervaringsuitwisseling: kennisdeling.
  - o Dit zal concreet worden door het aanschuiven van de betrokken onderzoekers bij andere projecten en zoals bij de momenten van telers-contact voor het uitrollen van ervaringen en inzichten in andere gerelateerde kennis-projecten. Hierbij valt te denken aan:
    - Input van resultaten in nieuwsbrieven van projecten/organisaties elders (Delphy Varia (ZuidWest))
    - Deelname als spreker in webinars bodem/water (Rusthoeve, projecten Zeeland)
    - Dergelijke uitwisseling met projecten gerelateerd aan PPS Zoetwaterboeren
    - Andersom zal er door SPNA ook ingezet worden om aandacht en informatieuitwisseling te faciliteren van projecten elders richting SPNA-achterban; sprekers bij bijvoorbeeld kennisdelers, informatie in nieuwsbrief/website.
- Mogelijk gezamenlijke vraagstukken uitwerken
  - o Het uitwerken hiervan zal vallen onder de paraplu van het verziltingskenniscluster, het meer kennis-inhoudelijk gaan delen met andere onderzoeklocaties is hier belangrijk.

Pijler 3: Commerciële vraagstukken

Bij het onderzoek in deze pijler zal er een zekere mate van discretie zijn over de exacte objecten in de proef, maar de verkregen resultaten zullen wel publiekelijk gedeeld gaan worden. SPNA, met input vanuit het standaard monitorings-reeks en de betrokken experts hierachter, zet de lijnen uit voor het onderzoek op basis van de wensen van de opdrachtgevers en de publieke vragen die er zijn rond het thema verzilting. Waarna de commerciële bedrijven instappen in dit concept en ook zelf een financiële bijdrage doen voor het verkrijgen van de data. Resultaten worden zo breed mogelijk gedeeld in de publieke omgeving, met mogelijke beperkingen in bv specifieke ras- of object naam. Omdat er uit de eerste pijler (langjarige data-/protocol opbouw voor verziltings-monitoring in gewas-bodem en water thema's) geleund wordt in de opzet van deze commerciële pijler, is het redelijkerwijs te beargumenteren dat behaalde resultaten beschikbaar moeten zijn voor de publieke omgeving, zonder daarbij oog voor het commerciële belang van de aangehaakte commerciële partners te verliezen. Hierbij kan gedacht worden aan opbrengst-data, inhoudsanalyses of andere zaken zoals kwaliteit of bewortelings-parameters die dan niet individueel tussen de verschillende objecten beschikbaar zal zijn, maar wel de mate van variatie hierin tussen de beproefde objecten inzichtelijk zal worden voor het bredere publiek. SPNA heeft goede ervaringen met dit type onderzoek, in o.a. het doen van

instaproeven voor biostimulanten in diverse gewassen en ook groene middelen voor Rhizoctonia/Phytophthora bestrijding in aardappel.

Activiteiten in dit onderdeel:

- Opstellen onderzoeksprotocol aan de hand van basis-set metingen/monitoring pijler 1
- Uitnodigen/realiseren commerciële belangstelling
- Resultaten delen en combineren met de basis-set metingen en monitoring uit betreffende onderzoeksjaar
  - o Hierin een tweedeling in de resultaten tussen commerciële discretie en publieke interesse.

Afbakening met andere (lopende) projecten

Het thema verzilting is een thema waaraan op verschillende plekken wordt gewerkt. Het project is een verlengstuk van het lopende verziltingsproefveld van SPNA, wat momenteel (2020-2023) bij de BO Akkerbouw loopt. Het proefveld vormt één van de bouwstenen van het project Zoet op Zout (2021-2024). Binnen dit project is het verziltingsproefveld een opzich staand project, wat niet afhankelijk is van het verloop van de andere bouwstenen. SPNA is hiermee vrij om zelf te bepalen in wat voor een vorm het proefveld een vervolg zal krijgen binnen de kaders van Zoet op Zout. Daarnaast is SPNA betrokken bij het project Agricoast, een project waarin er fundamenteel/wetenschappelijk wordt gekeken naar de gebiedsprocessen rond verzilting (beschikbaarheid van zoet water op verschillende niveaus en bronnen), de gevolgen op bedrijfsschaal van verschillende zoetwaterbronnen voor de akkerbouw, en ook naar de fysiologische gevolgen van verzilting op een aardappelplant. Dit project is medio voorjaar 2023 van start gegaan en inhoudelijk wordt er momenteel gewerkt aan de uitvoering. Concreet heeft SPNA in dit project geen rol of functie, maar zet wel in om de opgedane kennis in een praktijk-setting beschikbaar te kunnen maken voor de telers.

Daarnaast is SPNA partner van het kenniscluster verzilting, wat zich inzet om verschillende initiatieven op het gebied van verzilting en daarmee uitwisseling tussen verschillende initiatieven te realiseren. Hierbij zijn o.a. ook collega-proefboerderijen Vertify en Rusthoeve betrokken, op een vergelijkbare manier als SPNA. Tot op heden zijn er geen concrete acties door dit verziltingskenniscluster gerealiseerd, en inzet is dat activiteiten uit pijler 2 van dit projectvoorstel hierin een opstart kunnen zijn, om de daadwerkelijke uitwisseling van inzichten/ervaringen/resultaten te realiseren.

Daarnaast past het project tot op zekere hoogte bij projecten m.b.t klimaatverandering. Er is ruimte voor participatie van andere (commerciële) projecten middels de instap-proef activiteiten in pijler 3 van dit projectvoorstel.

Belangrijke afbakening van dit project met een aantal andere projecten, is dat het proefveld hoofdzakelijk bedoeld is als data- en kennisontwikkel project en niet direct met toepassingen bezig is voor telers die te maken krijgen met verziltings-gerelateerde uitdagingen op het bedrijf. De vergaarde kennis in dit project zal handvaten bieden voor telers in het nemen van klimaat-adaptieve maatregelen m.b.t. verzilting. Dit omdat met de data-opbouw in het proefveld de gevolgen van het zoute kwelwater zichtbaar worden en daarmee het perspectief van het opkomende kwelwater duidelijk wordt op praktijkschaal.

In de bijlage van dit voorstel een uitwerking van gerelateerde projecten waarvoor in pijler 2 van dit projectvoorstel ook wordt ingezet om gezamenlijk kennis te delen.

Planning

In onderstaande overzicht staat een planning van de verschillende activiteiten van de verschillende pijlers weergegeven, en ook de activiteiten van algemene SPNA kennisdeling, waarin verzilting-thematiek wordt betrokken.

Activiteit	Moment	Go/no Go moment
Pijler 1: - Instandhouden teelt+ infrastructuur onderzoeksperceel	<i>Jaarcyclus volgend:</i> - april- oktober jaarlijks / jaarrond - maart- november jaarlijks	- voldoende zicht op zekerheid (financieel, netwerk, onderzoek)

- Meten en monitoring onderzoeksperceel - Resultaten opstellen en delen, vervolgcyclies opvolgend seizoen definiëren	- oktober – maart jaarlijks	- als basis goed is; door met vervolg vragen
Pijler 2: - In kaart brengen relevante projecten - Inhoudelijk delen resultaten en inzichten - Gezamenlijke vraagstukken uitwerken	<i>Jaarcyclus volgend:</i> - 2023, continue passief - Okt-dec, voorjaar. Evt. icm veldexcursies groeiseizoen - Febr-maart	- Relevantie wel/niet - Toevoeging tov eerdere uitwisseling? - Genoeg relevantie?
Pijler 3: - Opstellen onderzoeksprotocol - Uitnodigen+realiseren commerciële belangstelling - Resultaten delen	Inzet 3-jaarlijkse cyclus: - Jan-mrt 2024 - April-september 2024, 2025 en 2026 - Voorjaar 2025, 2026 en 2027	- Praktijk en commercieel relevant genoeg? - Genoeg belangstelling - Genoeg relevantie voor praktijk
<i>Open dagen/kennisdelaers/excursies</i> - open dagen SPNA - specifieke excursies naar/van locaties elders - publicatie online media/ website SPNA	- juni/juli (veldbezoeken) - februari-maart (update voorgaand jaar verwerkt) - oktober-december (resultaten jaar eerder)	- op basis van resultaten en inzichten verkregen

Uitvoerders en betrokkenheid

SPNA zal de hoofduitvoerder van de geschetste activiteiten zijn, aldan niet versterkt met externe expertise via uitvoerende organisaties die ook analyses en beoordelingen uitvoeren in de eerste pijler. Hierbij valt te denken aan partijen als [Fertilab](#), [RMA](#) (sensorechniek), [Aequator](#), onderwijsinstellingen VHL en Aeres en ook een ingestelde begeleidingscommissie vanuit de BO Akkerbouw. In de overige pijlers zal SPNA de trekkers-rol op zich nemen, maar wordt er ook door andere organisaties een uitvoerende rol verwacht. Met name op het stuk van kennisdeling en input tussen de verschillende projecten wordt een proactieve rol gezocht voor de betrokken andere partijen. Partijen waaraan gedacht moet worden zijn bijvoorbeeld proefboerderij Rusthoeve (c.q. gerelateerde uitvoerders/ervarings-dragers als Delphy, CZAV of ZLTO), en ook de kennispartners achter het project ZoetWaterboeren zullen betrokken worden in het data-delen. SPNA neemt hiervoor het initiatief en draagt zorg voor een goed verloop van de gewenste acties. Hierbij zal er deels een 2-richtingen inzet gewenst zijn om de resultaat- en kennisuitwisseling tussen de verschillende regio's/projecten te bewerkstelligen: op bezoek bij het ene project, en retour ook op bezoek bij het andere project in de betreffende regio.

Betrokken akkerbouwers bij de diverse projecten/regio's kunnen actief ook contact zoeken met SPNA en een verzoek indienen om kennis te komen uitwisselen met de projecten waarin de akkerbouwers zelf betrokken zijn, of een specifieke telers-groep waarmee ze zelf actief zijn. SPNA staat hiermee tot de beschikking om ervaringen uit het project te delen.

Producten

De onderstaande producten worden opgeleverd met inzet van dit project:

- Pijler 1: Jaarrapportages die opgesteld worden vanuit de meetreeksen die gevolgd worden in pijler 1, en de relaties die hierin zichtbaar zijn jaar op jaar; als onderbouwing van de ervarings-lessen die worden getrokken in het proefveld. *Inzet: per jaar 1 jaarrapportage met resultaten en conclusies, en 1 versie van het onderzoeksplan bij aanvang van het teeltseizoen (met input vanuit expert-team met externe input)*

- Pijler 1 en 2: Presentaties voor telers-/ stakeholdersgroepen in heel Nederland; opzet, relevantie, ervaringen en inzichten delen. Dit geldt zowel voor SPNA proefveld in pijler 1, als ook in de overige twee pijlers door SPNA en/of betrokken andere projecten t.b.v. kennisdeling. *Inzet: 3 kennis-uitwisselingsmomenten met andere projecten per seizoen door SPNA. Daarnaast ook betrekken van 2 andere relevante projecten op jaarbasis bij SPNA-activiteiten.*
- Pijler 1 en 2: Interessante themabijeenkomsten op meerdere plekken in Nederland, bij SPNA op het proefveld of elders: *Inzet: 2 bijeenkomsten per jaar op verschillende plekken.*
- Pijler 3: een constructieve meetopzet voor meerjarig commercieel proefveld binnen het verziltingsproefveld van SPNA, inzet is om 1 opzet te hebben en deze 3 jaar te volgen middels data-verzameling en realisatie:
  - o Hieraan gerelateerd; jaarrapportages van de betreffende instapproeven per seizoen, en deze resultaten betrekken in activiteiten/producten van pijlers 1 en 2.

Communicatie

Middels nieuwsbrieven en een plek op de website van SPNA zullen kennis- en kunde gedeeld worden, naast de fysieke bijeenkomsten/excursies etc etc rond het proefveld binnen pijler 1. De reguliere SPNA communicatiekanalen worden hiervoor gebruikt.

Daarnaast zullen ook partijen die betrokken worden bij pijler 2 zelf communiceren over verkregen resultaten en bevindingen. Hierbij kan gedacht worden aan nieuwsbrieven van de betreffende projecten/organisaties en het delen van elkaars' resultaten op de beschikbare kanalen. Hierbij behoren ook updates in nieuwsbrieven van de BO Akkerbouw omtrent beschikbaarheid van data en de bereidwilligheid van het verzorgen van kennisdeler-bijeenkomsten door SPNA.

Door aansluiting met initiatieven als het Kenniscluster verzilting, Agricoast en zelf het initiatief te hebben voor actieve uitwisseling met projecten elders in Nederland, worden er brede doelgroepen bereikt en kan er op een laagdrempelige manier gesproken worden over onderlinge voortgang, inzichten en het kunnen delen van opgedane inzichten. Daarnaast wordt ook het platform Crkls betrokken om de resultaten, voortgang en andere op te nemen in hun data-deling.

Literatuur/Achtergrondinformatie

- Diverse publicaties van diverse projecten binnen Living Lab Schouwen-Duiveland: <https://livinglabschouwen-duiveland.nl/over-living-lab/duurzame-zoetwatervoorziening>
- Publicaties over demonstratieprojecten Zeeland, peilgestuurde drainage en gevolgen: <https://livinglabschouwen-duiveland.nl/projecten/demonstratieproject-innovatieve-drainage-testen-monitoren-en-evalueren>
- Project Zoetwaterboeren: <https://www.zoetwaterboeren.nl/>
- Deltaplan Agrarisch Waterbeheer: <https://agrarischwaterbeheer.nl/content/daw-en-verzilting>
- ZoetZoutKnooppunt: <https://zoetzoutknooppunt.nl/>
- Zouttolerantie van gewassen afhankelijk van het groeistadium?, <https://library.wur.nl/WebQuery/wurpubs/fulltext/454794>, 2018, Wageningen UR en De Bakelse Stoom.
- SalFar Framework on salinization processes: A comparison of salinization processes across the North Sea Region, https://northsearegion.eu/media/9190/salfar_framework_salinization_processes_finalreport.pdf, mei 2019
- Zouttolerantie aardappel binnen Regionaal bod Proeftuin Zoet Water, 2017, G. Heselmans (Meijer), Perry de Louw (Deltaris) e.a., <https://www.zeeland.nl/sites/default/files/digitaalarchief/ZEE1700293.pdf>